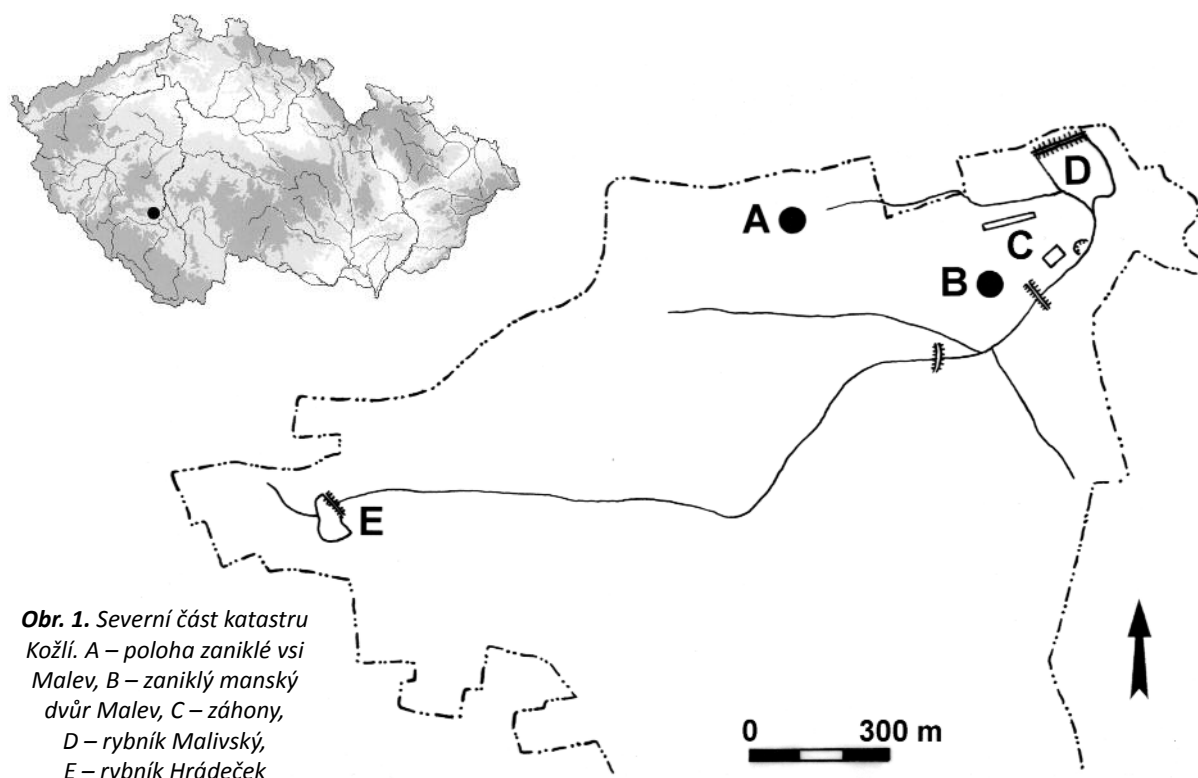

ZANIKLÁ VESNICE A ZVÍKOVSKÝ MANSKÝ DVŮR MALEV

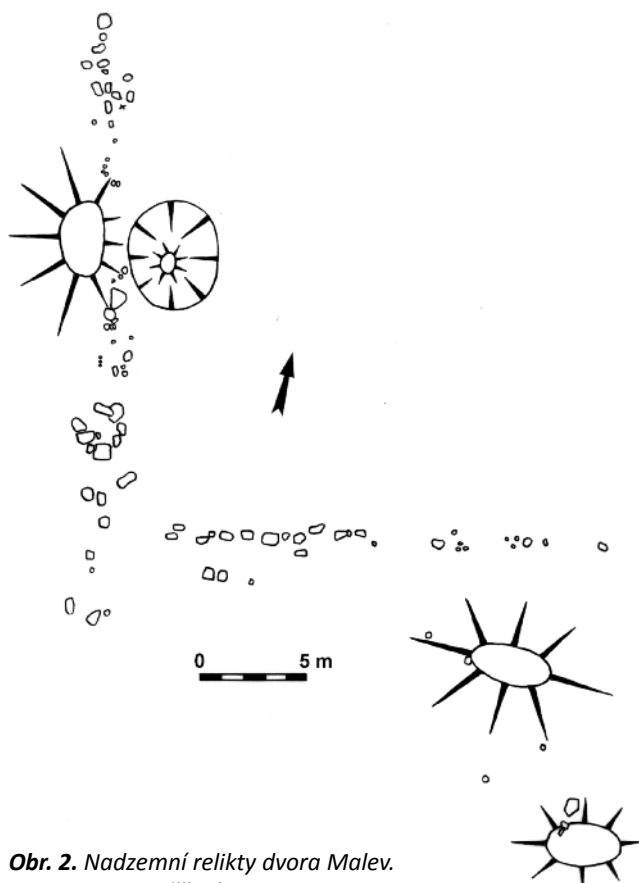
Jiří Fröhlich

Zaniklý Malev byl podle Augusta Sedláčka dvůr a véska (*Sedláček 1908, 582*). Ve dvoře je doložen man příslušný ke královskému hradu Zvíkovu (*Sedláček 1897, 30, pozn. 7*). Poprvé je Malev písemně zmíněn 21. ledna 1395 v souvislosti se sporem Třeboty (Trzeboty) z Maleva s Jakubem z Radaš, což bylo karlstějnské manství (*Friedrich 1929, 76, č. 207*). Patrně tentýž Třebota z Maleva, nejspíše man, je uveden v listině z roku 1405 (*Friedrich 1929, 69, č. 183*). V roce 1437 je Malev jmenován mezi manstvími patřícími k hradu Zvíkovu (*Toman 1941, 22*). Roku 1463 je již v deskách dvorských zmíněn jako pustý poplužní dvůr a je připomenuta Marta z Maleva (*Profous 1951, 13*). V témže roce koupil malevský dvůr, patrně již zaniklý, majitel Kestřan Bohuslav, synovec Vaňka Koptana (*Sedláček 1890, 244*). V roce 1487 došlo k finančnímu vyrovnání za zatápění louky vodou z rybníka, který vybudoval v sousedním Kozlí poddaný Tomek z Maleva (*Sedláček 1890, 244; Zibrt 1908, 352*). Zánik Maleva do konce 15. století uvádí historik Jan Toman (*Toman 1984, 2*). Pusté malevské manství s „dědinou, lukami a rybníčky“ prodal v roce 1580 za 225 kop grošů českých Kryštof ze Švamberka Kašparu Švejnochovi z Borova a Kozlí a Burianovi Záborskému. Smlouva byla zpečetěna pěti pečetěmi (*Zibrt 1908, 325–326*).

Lokalizovat Malev do okolí Protivína, odkud pocházela řada zvíkovských manů, se mylně pokusil orlický farář a archivář František Tyl (*Tyl 1888, 58*). Ne zcela jasno měl i August Sedláček, který Malev situoval široce do Prácheňského kraje (*Sedláček 1908, 582*). Do lesa Maliv u Kozlí ho správně lokalizovali kronikář Josef Jána z Bořic (*Jána 1935, 50; Anonym 1940*) a mirovický historik Jan Toman (*Toman 1941, 22*). V soupisu českých zaniklých osad je Malev kladen na místo myslivny Na Malivech u Kozlí (*Roubík 1959, 51*).

Obr. 1. Severní část katastru Kozlí. A – poloha zaniklé vsi Malev, B – zaniklý manský dvůr Malev, C – záhony, D – rybník Malivský, E – rybník Hrádeček

Obr. 2. Nadzemní relikty dvora Malev.

č. 2. Zaměření autor

Obr. 3. Poloha vsi Malev. Foto autor

Nalézt pozůstatky Maleva v lese Maliva u Kozlí u Čížové se bez úspěchu pokusil v roce 1980 autor tohoto článku, přičemž vyloučil, že předcházet myslivně čp. 29 Na Malivech. Bylo ale zřejmé, že ho bude nutné hledat v zalesněném severním excentrickém výběžku katastru Kozlí (Fröhlich 1994, 163–164). Přesnou polohu se mu podařilo doložit až v září a říjnu 2010.

Katastr Maleva byl po zániku připojen ke Kozlí a zalesněn. Celkově jde o plochu max. délky 2 km (V–Z) a šířky 1,5 km (S–J). Porostlý lesem je již na mapě I. vojenského mapování z poslední třetiny 18. století, ve které je také zakreslena louka v potočném údolí označená jako Malivská (Maliweg W.). Pomyslnou osu katastru tvoří Luční potok, na jehož dolním toku v rámci katastru je soustava tří rybníků (obr. 1). Dva malé nejhořejší jsou zaniklé a v terénu se po nich dochovaly hráze. Na mapě I. vojenského mapování jsou rybníky ještě napuštěné, ale na mapě II. vojenského mapování z let 1836–1852 již chybějí. V místě, kde Luční potok opouští katastr a les, je dosud funkční větší rybník Malivský (obr. 1:D; 6).

Podle lidové tradice v sousedních Bořicích stála ves poblíž hranice bořického katastru na poli řečeném Na Malivě, který byl ze tří stran obklopen lesem. Pozemek byl majetkem drhovelského panství a patřil ke dvoru v Kozlí. Při parcelaci se dostal do vlastnictví Františka Tůmy z Bořic čp. 16. Jak zaznamenal kronikář Josef Jána do bořické kroniky, byly zde nalezeny cihly, spálená hlína a kamenná stoupa (Jána 1935, 50). Patrně na stejném místě byly nalezeny zlomky nádob a registrována kamenná podezdívka. Cesta, která směřuje od pole přes les k západu do Mužetic, nese název Buriánská či Buriánovská, možná podle Buriána Záborského, kterému patřily pozemky pustého Maleva koncem 16. století. Na nedaleké louce Srcha z Kozlí zmiňuje Jána bahnem zanesenou studánku tarasenou dubovými dřevy a v různých částech lesa zbytky plužiny v podobě úzkých záhonů (Jána 1935, 50; Anonym 1940).

Zmíněnou stoupu věnoval Josef Jána do Prácheňského muzea v Písku, ve kterém jsou ve sbírkách uloženy bez zaznamenaných ná-

lezových okolností tři ruční kamenné stoupy, které zemědělci užívali k loupání ječmene na kroupy, zbavování pohanky a prosa pluch, drcení některých plodů a olejnin, k tlučení ovoce apod. Z Maleva podle tvaru přicházejí v úvahu dvě (obr. 8). Stoupa z blatenského granodioritu inv. č. HE 4 (staré VI 2453) je vysoká 40 cm a průměr okraje má 39 cm. Její kónické vyhloubení má u okraje průměr 18 cm a hloubku 35,5 cm. Druhá stoupa z albititu ze starých fondů muzea (nevidovaná) má výšku 31,5 cm a průměr okraje 46 cm. Vyhloubená a ve dně proražená miska má průměr 22 cm a hloubku 26 cm. Stoupy se běžně používaly již ve vrcholném středověku (Petráň 1985, 392). Středověká travertinová stoupa byla například nalezena v zaniklé vsi Zalužany na Spiši na Slovensku (Polla 1962, 145, tab. XVII:16).

Při průzkumu pozemku Na Malivě bylo zjištěno, že je dlouhodobě užíván jako louka (obr. 1:A; 3). Zhruba ve středu západní poloviny jsou dva velké remízky a pod nimi prameniště bezejmenného potoka, který odtéká do Malivského rybníka. Remízky mohou být pozůstatky usedlostí, zejména východní (ZM 22-23-21, koordináty 173:309, nadm. výška 485 m), na kterém bylo mikrovrypy získáno 15 zlomků středověkých nádob (obr. 7:1-2), okraj patrně komory kachle, úlomek cihlově červeného povrchu a fragment snad střešní krytiny. Západně od louky na okraji lesa byly nalezeny dva zlomky nádob, středověké a pravěké.

Při prohlídce lesa byly 450 m VJV od remízku s keramickými nálezy objeveny nadzemní relikty zaniklých staveb (obr. 1:B; 2). Nacházejí se v rovině 100 m od levého břehu Lučního potoka a 250 m JZ od Malivského rybníka v nadmořské výšce 472 m. Na ZM 22-23-21 jde o okolí bodu 214:296. V terénu je patrná 24 m dlouhá řada velkých kamenů směru téměř S-J (obr. 4), která se při jižním konci stáčí v pravém úhlu k východu v délce cca 23 m. Jde převážně o ohlazené velké kameny velikosti do 1 m, sebrané na povrchu v okolí. Podle určení geologa Prácheňského muzea v Písku ing. Jaroslava Cíchy jsou zastoupeny místní horniny lamprofyr, blatenský granodiorit, žulový porfyr a žilná žula. Vně kamenných řad jsou tři vyvýšeniny a uvnitř nepravidelné zahloubení. Na dvou místech byla mikrosondami zjištěna v povrchové vrstvě zeminy kumulace keramických zlomků. V zemině promísené uhlíky 8 m západně od řady kamenů bylo nalezeno 51 zlomků nádob (7:3-8) a fragment nádobkového kachle. Druhá kumulace těsně při východní straně zídky obsahovala 78 drobných zlomků převážně tenkostěnných nádob (7:9-15) a úlomek snad kachle. Další jednotlivé keramické fragmenty (5 ks) byly získány na celé popsané ploše a drobný úlomek pravěké nádoby v JZ sousedství.

Zaniklá plužina v podobě dvou záhonů, ohraničených po obvodu mělkou rýhou, je patrná na dvou místech 100 m severně a východně od popsaných reliktních (obr. 1:C; 5). Patrně jde o záhony zmiňované Josefem Jánou. Okolní nepřehledný zatravněný terén může skrývat další záhony. Souběžně s okrajem lesa se táhne 113 m dlouhý a 13 m široký záhon a na plošině nad potokem je záhon půdorysu 37 × 24 m. V blízkosti druhého záhonu je na levém břehu potoka mezi hrází zaniklého rybníka a Malivským rybníkem meandrovitě zahloubený příkop blíže neznámé funkce, do kterého mohla být svedena voda potoka. Objekt na první pohled připomíná malé tvřiště obtékané vodou, kterým ale není. Přes veškerou snahu zde nebyl získán archeologický materiál.

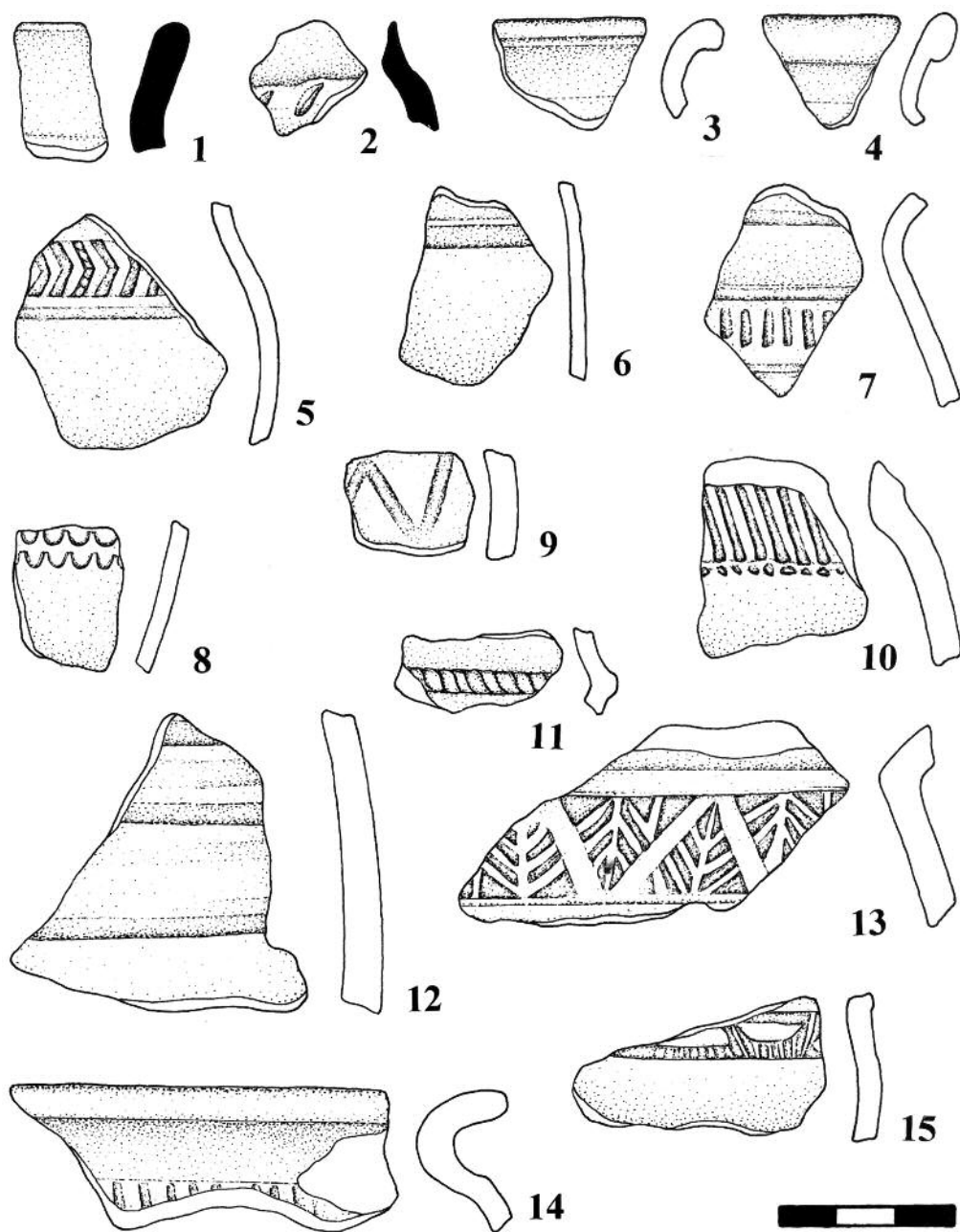
Obr. 4. Dvůr Malev. Kamenná zídka. Foto autor

Obr. 5. Malev. Záhonová rýha. Foto autor

Obr. 6. Malivský rybník. Foto autor

Obr. 7. Keramika z Maleva. 1–2 ves, 3–15 dvůr. Kresba T. Kolegar

Obr. 8. Stoupy uložené v Prácheňském muzeu. Jedna z nich pochází z Maleva. Foto V. Komarová

Nálezy získané v remízku na louce, kde podle lidové tradice stála vesnice Malev, skutečně pravděpodobně dokládají existenci malé vsíky. Nečetný keramický materiál uložený v archeologické sbírce Prácheňského muzea v Písku pod přír. č. 297/2010 je časově různorodý od 13. století (obr. 7:1–2) do 15. století, kdy vesnice patrně zanikla. Podle písemných zpráv přežila manský dvůr minimálně o více než dvacet let.

Druhou lokalitu s dochovanými relikty v lese lze nejspíše ztotožnit se zvíkovským manským dvorem, v roce 1463 uváděném jako zaniklém. Rozsah objektů odpovídá jedné usedlosti a získaný keramický vzorek je z velké většiny z 15. století (obr. 7:3–8, 10–15) s možným přesahem do konce 14. století. Pouze tři zlomky z oxidačně vypálených nádob pocházejí již ze 13. století (obr. 7:9). Všechny nálezy jsou uloženy v Prácheňském muzeu pod přír. č. 298/2010. Rozsah objevených terénních reliktních svědčí pouze pro existenci dvora a nikoli vsi. Ke dvoru nejspíše patřily v sousedství objevené záhony, pokud nejde o doklad mladšího využívání pozemků na zaniklém katastru, což je doloženo u některých zaniklých vesnic (Černý 1979, 83).

Další zaniklé zvíkovské manské dvory

Pro případ potřeby vojenské a další služby pro královský hrad Zvíkov byla v blízkém i vzdálenějším okolí k dispozici celá soustava služebních manů, kteří z tohoto titulu získali do dědičného držení pozemky a jiná privilegia. Více než čtyřicet manů mělo svá sídla kromě Zahořan, situovaných severně od hradu a východně od pravého břehu Vltavy, v širokém pásu západně od Vltavy od nejsevernějších Draheniček po její jižnější Slouň u Milenovic (v některých vesnicích bylo manů víc). Někteří manové sídlili mimo vesnice ve dvorech. Kromě pojednávaného Maleva jsou v přehledu zvíkovských manských lokalit ještě uvedeny další tři dvory, které později zanikly. Jedná se o Polanku, Zarodice a Slouň (Sedláček 1897, 30, pozn. 7).

Dvůr Polanka stál západně u Budičovic na Protivínsku a dosud ho připomínají jména rybníka a zalesněného návrší Polanka a pole Na Polance. Václav z Polanky se zúčastnil roku 1416 přepadení a vydrancování fary v sousední Heřmani (Adámek 1993, 230). V roce 1609 koupil poplužní dvůr Polanku Jan Vratislav z Mitrovic se strýcem Kryštofem od Hynka Bartoloměje Čejkovského z Čejkov za 2 650 kop grošů míšeňských a připojili ho k panství Protivín (Sedláček 1890, 238).

Dvůr Zarodice (též Zarodice) mylně lokalizoval František Tyl rovněž do okolí Protivína (Tyl 1888, 58). Dvůr ve skutečnosti stál u Černívka na Blatensku na loučce zvané Na kamnech, kde byly kdysi jeho základy objeveny (Seyvalter 1903, 20). Jako zaniklý je dvůr připomenut roku 1503, kdy nově vybudovaný velký rybník Střížovický (později přejmenovaný na Labuť) zatopil jeho pozemky (Zíbrt 1908, 240). Pusté popluží v Zarodicích a ves Uzenice prodal v roce 1575 císař Maxmilián II. Kryštofovi II. ze Švamberka (Tyl 1888, 117). Ten je za pouhé dva roky prodal Janu st. Tluksovi z Vrábí a na Drahenicích (Toman 1983, 64).

Manský dvůr Slouň (Sluní) stál na návrší nad Milenovicemi na Protivínsku. Zvíkovský man je poprvé zmíněn v roce 1437. V letech 1442–1458 patřil manský dvůr píseckému královskému rychtáři Maternovi z Milenovic (Renner – Paroubek 1889, 223). V roce 1452 si Materna nechal potvrdit listinu, dle níž získal dvůr ve Slouni od Oldřicha z Rožmberka. V roce 1458 prodal poplužní dvůr, pole, louky, lesy, porostliny a rybníky Petrovi z Písku. V roce 1498, kdy dvůr již patřil k hradu Hluboké, ho prodal Jan Šatek z Milenovic Janu Barochovi z Kestřan (Kolařová 1998, 131). Podle názoru Antonie Kolařové dvůr mohl stát na okrouhlé parcele výměry kolem 1 ha s názvem Dvořiště, na které ještě ve druhé polovině 19. století byly patrné základy nějaké stavby. Druhou možností je, že polohu manského dvora lze ztotožnit s pozdějším slouňským vrchnostenským dvorem, přestavěným v roce 1712 na stáj pro jalový dobytek (Kolařová 1998, 131). Na svahu k Milenovicím nese několik parcel název Na manovské (Kolařová 1977, 12).

PRAMENY A LITERATURA

Adámek, J. 1993: K dramatickým událostem v Písku a Heřmani roku 1416, Výběr 30, 229–235.

Anonym 1940: Po stopách zaniklých vesnic. Zaniklá osada Malív, Písecké listy 44, č. 41, 10.

Černý, E. 1979: Zaniklé středověké osady a jejich pluzžiny. Metodika historicko-geografického výzkumu v oblasti Drahanské vrchoviny. Praha.

Fröhlich, J. 1994: K lokalizaci zaniklých středověkých osad v okrese Písek a přilehlých územích, Výběr 31, 159–165.

- Friedrich, G. (ed.) 1929: Desky dvorské Království českého. D. VII. První kniha půhonná z let 1383–1407. Praha.*
- Jána, J. 1935: Pamětní kniha spoj. obcí Bořic – Jarotic. Strojopis.*
- Kolařová, A. 1977: Milenovice – Miloňovice, Výběr 14, 10–13.*
- Kolařová, A. 1998: Dějiny města Protivína a připojených osad do roku 1918. Protivín.*
- Petráň, J. (ed.) 1985: Dějiny hmotné kultury I/1. Kultura každodenního života od pravěku do 15. století. Praha.*
- Polla, B. 1962: Středověká zaniknutá osada na Spiši (Zalužany). Bratislava.*
- Profous, A. 1951: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl III (M–Ř). Praha.*
- Renner, J. – Paroubek, O. G. 1889: Popis okresního hejtmánství Píseckého. Praha.*
- Roubík, F. 1959: Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách. Praha.*
- Sedláček, A. 1890: Hrad, zámky a tvrze Království českého. Díl 7, Písecko. Praha.*
- Sedláček, A. 1897: Hrad, zámky a tvrze Království českého. Díl 11, Prácheňsko. Praha.*
- Sedláček, A. 1908: Místopisný slovník historický Království českého. Praha.*
- Seyvalter, F. 1903: Starobylý hrad Křikava a obec Černívsko. Sedlice.*
- Toman, J. 1941: Z minulosti Miroticka. Do r. 1600. Ročenka 1941 Občanské záložny v Miroticích. Písek, 21–64.*
- Toman, J. 1983: Odprodeje zvíkovské a vznik nových rytířských panství v severním Písecku koncem 16. století, Jihočeský sborník historický 52, 61–70.*
- Toman, J. 1984: Rakovice. Historie a přítomnost jihočeské vesnice. Rakovice.*
- Tyl, F. 1888: Paměti Zvíkovské. Obraz místopisný a dějepisný Zvíkova, hradu i panství. Praha.*
- Zíbrt, Č. 1908: Z dějin zámku a panství Zvíkova, Časopis Musea Království českého 82, 76–117, 204–241, 321–370, 385–412.*

DAS UNTERGEGANGENE DORF UND DER ZVÍKOV-LEHENSCHOF MALEV

Im Jahre 2010 wurden ein untergegangenes Dorf Malev (Abb. 1:A; 3) und ein 450 m von ihm fern liegender Lehenschhof (Abb. 1:B; 2; 4), der zur Burg Zvíkov gehörte, im exzentrischen Vorsprung des Katastralgebietes Kožlí bei Čížová (Bez. Písek) lokalisiert. In den schriftlichen Quellen wird Malev zuerst im Jahre 1395 erwähnt, wobei diese Lage am Ende des 15. Jahrhunderts untergegangen ist. Obwohl die gewonnenen archäologischen Funde (Abb. 7) meistens aus diesem Zeitabschnitt stammen, können einige keramische Bruchstücke in das 13. Jahrhundert datiert werden. In der unmittelbaren Nähe des Lehenschhofes konnten eine Flur und die Dämme von zwei Teichen im Waldterrain (Abb. 1:C; 5) beobachtet werden.

Abb. 1. Der Nordteil des Katastralgebietes Kožlí.
*A – die Lage des untergegangenen Dorfes Malev,
 B – der untergegangene Lehenschhof Malev, C – die Beete,
 D – der Teich Malivský rybník, E – der Teich Hrádeček*

Abb. 2. Die oberirdischen Relikte des Lehenschhofes Malev

Abb. 3. Die Lage des Dorfes Malev

Abb. 4. Der Lehenschhof Malev. Die kleine Steinmauer

Abb. 5. Malev. Die Rinne des Bettes

Abb. 6. Der Teich Malivský

Abb. 7. Die Keramik aus Malev. 1–2 das Dorf, 3–15 der Hof

Abb. 8. Die Pochwerke in dem Prachiner Museum.
 Ein stammt aus Malev